

Sygn. akt I Ns 37/21

POSTANOWIENIE

Dnia 16 lipca 2021 r.

Sąd Rejonowy w Kwidzynie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: sędzia Danuta Kozikowska

po rozpoznaniu w dniu 16 lipca 2021 r. w Kwidzynie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku B. K. (1)

z udziałem S. M., B. P., P. P. (1), D. B., I. M., R. R. (1) i K. P.

o stwierdzenie nabycia spadku po T. B.

postanawia:

I. stwierdzić, że spadek po T. B. (s. K. i P.) zmarłym dnia 05 stycznia 2019 r. w M., którego miejscem stałego pobytu była miejscowość M. na podstawie ustawy nabyli: córka spadkodawcy B. K. (1)(c. T. i K.) w 4/16 częściach z dobrodziejstwem inwentarza, wnuki spadkodawcy R. R. (1)

(c. T. i D.), S. M. (s. T. i D.), D. B. (c. L. i T.) i I. M. (c. L. i T.) po 2/16 części z dobrodziejstwem inwentarza, prawnuk spadkodawcy B. P. (s. J. R.) w 2/16 częściach z dobrodziejstwem inwentarza oraz prawnuki spadkodawcy K. P.(c. P. i W.)

i P. P. (1) (s. P. i W.) po 1/16 części z dobrodziejstwem inwentarza;

II. ustalić, że każdy z uczestników ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie;

III. przyznać wynagrodzenie pełnomocnikowi ustawionemu z urzędu wnioskodawczyni B. K. (1) – radcy prawnemu T. S. w wysokości 360,00 zł (trzysta sześćdziesiąt złotych 00/100) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu;

IV. przyznać wynagrodzenie pełnomocnikowi ustawionemu z urzędu wnioskodawczyni B. K. (1) – radcy prawnemu T. S. w wysokości 180,00 zł (sto osiemdziesiąt złotych 00/100) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym;

V. przejąć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Kwidzynie nie pokryte wydatki przez uczestników.

sędzia Danuta Kozikowska

Sygn. akt Ns 37/21

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni B. K. (1) wniosła o stwierdzenie nabycia spadku po T. B., zmarłym dnia 05 stycznia 2019r. w M. na podstawie testamentu, na podstawie którego do spadku powołał córkę B. K. (1).

Jako uczestników postępowania wnioskodawczyni wskazała: A. P., D. B., I. M., R. R. (2) i S. M..

Na wniosek wnioskodawczyni został udzielony postanowieniem z dnia 10 czerwca 2019r. dla niej pełnomocnik z urzędu.

Postanowieniem z dnia 02 lipca 2019r. Sąd zwolnił uczestniczkę A. P. z udziału w sprawie a wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestnika :Barłomieja P., K. P. i P. P. (1).

Na rozprawie pełnomocnik wnioskodawczyni wniósł dodatkowo o ustalenie masy spadkowej, ponieważ spadkodawca rozporządził w testamencie jedynie nieruchomością , której był właścicielem, a w skład spadku wchodziło środki pieniężne zgromadzone w banku. Uczestnicy postępowania D. B., I. M., działająca w imieniu własnym oraz uczestnika S. M., R. R. (2) i K. P. oraz przedstawiciele ustawowi małoletnich uczestników Barłomieja P.,- J. P. oraz P. W. P. poparli wniosek.(k. 30v akt).

Postanowieniem z dnia 30 czerwca 2020 r., sygn. akt I Ns 144/19 Sąd Rejonowy w Kwidzynie I Wydział Cywilny stwierdził, że spadek po T. B. (s. K. i P.) zmarłym dnia 05 stycznia 2019 r. w M., którego miejscem stałego pobytu była miejscowość M. na podstawie testamentu z dnia 01 czerwca 2018 r., sporządzonym przez sekretarza Gminy M., otwartego i ogłoszonego w sprawie I Ns 43/19 w dniu 22 lutego 2020 roku i I Ns 15/19 w dniu 15 stycznia 2019 roku nabyła córka spadkodawcy B. K. (1) (c. T. i K.) w 74/100 częściach z dobrodziejstwem inwentarza oraz na podstawie ustawy nabyli: córka spadkodawcy B. K. (1) (c. T. i K.) w 26/400 częściach z dobrodziejstwem inwentarza, wnuki spadkodawcy R. R. (1) (c. T. i D.) i S. M. (s. T. i D.) po 24/800 części z dobrodziejstwem inwentarza, wnuki spadkodawcy D. B. (c. L. i T.) i I. M. (c. L. i T.) po 26/800 części z dobrodziejstwem inwentarza oraz prawnuk spadkodawcy B. P. (s. J. R.) w 26/800 częściach z dobrodziejstwem inwentarza oraz prawnuki spadkodawcy K. P. (c. P. i W.) i P. P. (1) (s. P. i W.) po 26/1600 częściach z dobrodziejstwem inwentarza.

Ponadto Sąd przyznał wynagrodzenie pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu wnioskodawczyni B. K. (1) – radcy prawnemu T. S. w wysokości 442,80 zł wraz z podatkiem VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu, jak również przejął na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Kwidzynie nie pokryte wydatki przez uczestników.

Swoje rozstrzygnięcie Sąd oparł na tle niżej przedstawionego stanu faktycznego.

Spadkodawca T. B. (s. K. i P.) zmarł 05 stycznia 2019r. w M., którego ostatnim miejscem jego pobytu przed śmiercią była miejscowość M.. Spadkodawca w chwili śmierci był wdowcem. Był raz żonaty. Ze związku małżeńskiego z K. B. (1) miał czworo dzieci: D. M., L. B., B. K. (2) i A. P..

Syn spadkodawcy L. B. zmarł 02 listopada 2000r. Zmarły miał dwoje dzieci: D. B., I. M..

Córka spadkodawcy D. M. zmarła 01 sierpnia 2010r., Zmarła miała dwoje dzieci: R. R. (2) i S. M.

T. B. nie miał żadnych dzieci przysposobionych, ani pozamałżeńskich.

Spadkodawca T. B. w dniu 01 czerwca 2018 r. sporządził testament. Testament został sporządzony przez sekretarza Gminy M.. Na podstawie testamentu jako spadkobierców swojego majątku znajdującego się w M. składającego się z nieruchomości zabudowanej dla której Sąd Rejonowy w Kwidzynie VIII Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Sztumie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...) ustanowił córkę B. K. (1).

Sąd Rejonowy w Kwidzynie w sprawie INs 15/19 w dniu 17 stycznia 2019r. i w sprawie I Ns 43/19 w dniu 22 lutego 2019r. otworzył i ogłosił testament z dnia 01 czerwca 2018r., sporządzony przez T. B..

A. P. (c. T. i K.) w dniu 11 lutego 2019r. przed notariuszem C. R., prowadzącym Kancelarię Notarialną w S. złożyła jako spadkobierca ustawowy oświadczenie Rep. A nr (...) o odrzuceniu spadku po ojcu T. B.. A. P. podała, że do kręgu spadkobierców ustawowych należą wnuki: P. P. (1), K. P. oraz B. P..

J. P. (s. Z. i A.) w dniu 11 lutego 2019r. przed notariuszem C. R., prowadzącym Kancelarię Notarialną w S. złożył jako spadkobierca ustawy oświadczenie Rep. A nr (...) o odrzuceniu spadku po dziadku T. B.. J. P. podał, że do kręgu spadkobierców ustawowych poza nim należy jego syn B. P..

P. P. (5) (s. Z. i A.) w dniu 11 lutego 2019r. przed notariuszem C. R., prowadzącym Kancelarię Notarialną w S. złożył jako spadkobierca ustawy oświadczenie Rep. A nr (...) o odrzuceniu spadku po dziadku T. B.. P. P. (5) podał, że do kręgu spadkobierców ustawowych poza nim należą jego dzieci: P. P. (1) i K. P..

Nie był sporządzany akt poświadczenia dziedziczenia. Nikt ze spadkobierców ustawowych i testamentowych nie został uznany za niegodnego dziedziczenia, nie były zawierane umowy o zrzeczenie się dziedziczenia.

W skład spadku po T. B. wchodzi nieruchomość położona w M. przy ul. (...) składająca się działki o numerze ewidencyjnym (...) o powierzchni (...) ha zabudowana budynkiem mieszkalnym i budynkiem gospodarczym dla której Sąd Rejonowy w Kwidzynie VIII Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Sztumie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...) o łącznej wartości 83.000,00 zł, samochód osobowy marki F. (...) rok produkcji 1999r. o numerze rejestracyjnym (...) o wartości 1.800,00 zł oraz środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym o numerze (...) ze stanem na dzień 05 stycznia 2019r. w wysokości 26.428,29 zł.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie zapewnień spadkowych złożonych przez spadkobierców oraz dokumentów znajdujących się w aktach niniejszej sprawy. Wiarygodności tych dokumentów nie kwestionowała żadna ze stron, Sąd również nie znalazł podstaw by odmówić im wiarygodności.

Z kolei wartość nieruchomości położonej w M. przy ul. (...) oraz samochodu osobowego marki F. (...) rok produkcji 1999 r. o numerze rejestracyjnym (...) Sąd określił na podstawie opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości i ruchomości. Pisemną opinię zasadniczą oraz ustną opinię uzupełniającą sporządzoną przez K. Ł. Sąd uznał, że są przejrzyste, spójne oraz logiczne i wnioski z nich wynikające przyjął za własne. Opinie te bowiem zostały sporządzone przez osobę dysponującą stosownymi wiadomościami specjalnymi i wieloletnim doświadczeniem zawodowym, wydane zostały po szczegółowej analizie dokumentacji zgromadzonej w sprawie w tym po przeprowadzeniu oględzin nieruchomości i pojazdu, a wnioski w nich zawarte są należycie umotywowane i nie budziły zastrzeżeń Sądu. Biegły wskazał, że na wartość rynkową pojazdu ma wpływ zarówno stan techniczny i wyposażenie, które jest wyznacznikiem modelu handlowego według stanu na dzień otwarcia spadku ale według cen rynkowych na dzień sporządzenia opinii. Co prawda profesjonalny pełnomocnik wnioskodawczyni z urzędu kwestionował wartość nieruchomości oraz wartość samochodu osobowego marki F. (...) określoną przez biegłego, jednakże poza zastrzeżeniami co do wartości nieruchomości i ruchomości nie zgłosił żadnych wniosków dowodowych na ta okoliczność , dlatego Sąd te twierdzenia uznał za gołosłowne i co za tym idzie bezzasadne.

Zgodnie z art. 926 § 1 i § 3 k.p.c. powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu, przy czym dziedziczenie ustawowe co do części spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał do tej części spadkobiercy albo gdy którakolwiek z kilku osób, które powołał do całości spadku.

T. B. testamentem allograficznym z dnia 01 czerwca 2018 r. przeznaczył swojej córce B. K. (1) nieruchomość położoną w M. przy ul. (...). W chwili sporządzenia testamentu powyższa nieruchomość wyczerpywała całość spadku po T. B.. Testament ten Sąd uznał za ważny. Nikt ze spadkobierców ustawowych nie kwestionował ważności testamentu.

Niewątpliwie spadkodawca może skutecznie rozrzucić w drodze testamentu tylko tymi prawami majątkowymi, które podlegają dziedziczeniu i które stanowią jego własność. Niemniej jednak w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że przy ocenie, czy przedmiot przeznaczony w testamencie określonej osobie wyczerpuje prawie cały spadek, decydujące znaczenie ma stan świadomości spadkodawcy z daty sporządzenia testamentu, a więc bierze się pod uwagę tylko przedmioty należące do spadkodawcy w chwili sporządzania testamentu, chyba że z jego treści wynika co innego (patrz: m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 września 1993 r., III CZP 122/93, OSP 1994, z. 10, poz. 177). W takim wypadku zastosowanie mają przepisy art. 961 k.c., regulujące kwestię związaną z przeznaczaniem przez

spadkodawcę w testamencie określonym osobom konkretnych składników majątku spadkowego. W zasadzie takie osoby należałoby traktować jako zapisobierców i taka będzie ich sytuacja, jeśli z treści testamentu wynika w sposób niebudzący wątpliwości, że wolą spadkodawcy było ustanowienie zapisu, a nie powołanie do spadku.

Testament allograficzny sporządzony przez spadkodawcę w dniu 01 czerwca 2018 r. zawiera sformułowanie "jako spadkobierców mojego majątku (...) ustanawiam (...)" a nie zapisuje na rzecz córki ..." . Testament ten nie zawiera więc zapisu, ale powołanie spadkobiercy (art. 961 k.c.) Jak wynika z orzecznictwa Sądu Najwyższego przy wykładni art. 961 k.c. należy preferować punkt widzenia i intencje testatora. Reguła interpretacyjna z art. 961 k.c. znajduje zastosowanie, jeżeli wartość przedmiotów pominiętych w zestawieniu z wartością przedmiotów wymienionych w testamencie jest nieistotna. Przesądza o tym zobjektywizowana wartość gospodarcza porównywanych przedmiotów (praw) majątkowych(patrz: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2005 r. w sprawie III CK 694/04 opubl. LEX nr 604040)

Około 6 miesięcy przed śmiercią spadkodawca otrzymał odszkodowanie za mienie pozostawione za granicą od Wojewody w wysokości około 30.000,00 zł., które zostały zdeponowane na rachunku bankowym o numerze (...), a na dzień 05 stycznia 2019 r. stan ten wynosił 26.428,29 zł. Wnioskodawczyni oraz uczestnicy tym okolicznościom nie zaprzeczali. Spadkodawca nie rozporządził tym majątkiem jak również nie rozporządził na wypadek śmierci samochodem osobowym marki F. (...) rok produkcji 1999 r. o numerze rejestracyjnym (...).

Wartość nieruchomości położonej w M. przy ul. (...) wynosiła 83.000,00 zł, co stanowiło 74/100 części masy spadkowej po spadkodawcy T. B.. Natomiast wartość samochodu osobowego marki F. (...) rok produkcji 1999 r. o numerze rejestracyjnym (...) oraz środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym o numerze (...) ze stanem na dzień 05 stycznia 2019r. w wysokości 26.428,29 zł stanowiły 26/100 części masy spadkowej po spadkodawcy T. B..

Mając na uwadze powyższe Sąd uznał, iż w niniejszej sprawie ma miejsce dziedziczenie testamentowe do 74/100 części oraz dziedziczenie ustawowe do 26/100 części.

Zgodnie z art. 931. § 1 k.c. w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dzieci spadkodawcy dziedziczą w częściach równych.. Udział małżonka spadkodawcy nie może być mniejszy aniżeli 1/4 część.

Zgodnie z art. 1015 § 1 k.c. termin do złożenia oświadczenia spadkowego może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Oświadczenie spadkowe może zawierać oświadczenie o przyjęciu, bądź odrzuceniu spadku. Spadkobierca może bądź przyjąć spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi (przyjęcie proste), bądź przyjąć spadek z ograniczeniem tej odpowiedzialności(przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza).

W chwili złożenia wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po T. B. oraz w terminie rozprawy upłynęło 6 miesięcy od chwili otwarcia spadku po w/w wymienionym spadkodawcy. Przed upływem 6 miesięcy od chwili otwarcia spadku oświadczenie o odrzuceniu spadku po T. B. złożyła córka spadkodawcy A. P.. która posiadała miała dwóch synów: P. P. (5) i J. P..

Zgodnie z art. 1020 k.c. spadkobierca, który spadek odrzucił, zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku.

Zgodnie zaś z art. 931 §2 k.c. jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada jego dzieciom w częściach równych.

P. P. (5) s.Z. i A. , jako spadkobierca ustawowy odrzucił spadek po dziadku T. B. i miał dwoje dzieci córkę K. P. c. P. i W. i syna P. P. (1) s. P. i W..

J. P. s. Z. i A. jako spadkobierca ustawowy odrzucił spadek po dziadku T. B. i miał jednego syna B. P. s. J. R..

Nadto stosownie do z art. 1015 § 2 k.c. brak oświadczenia spadkobiercy w terminie sześciu miesięcy, od dnia kiedy spadkobierca dowiedział się o tytule powołania jest jednoznaczne z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Syn spadkodawcy L. B. zmarł 02 listopada 2000r. Zmarły miał dwoje dzieci: D. B., I. M..

Córka spadkodawcy D. M. zmarła 01 sierpnia 2010 r., Zmarła miała dwoje dzieci: R. R. (2) i S. M..

W związku z tym Sąd stwierdził, że spadek po T. B. (s. K. i P.) zmarłym dnia 05 stycznia 2019r. w M., którego miejscem stałego pobytu była miejscowość M. na podstawie testamentu z dnia 01 czerwca 2018r., sporządzonym przez sekretarza Gminy M., otwartego i ogłoszonego w sprawie I Ns 43/19 w dniu 22 lutego 2020 roku i I Ns 15/19 w dniu 15 stycznia 2019 roku nabyła córka spadkodawcy B. K. (1) (c. T. i K.) w 74/100 częściach z dobrodziejstwem inwentarza oraz na podstawie ustawy nabyli: córka spadkodawcy B. K. (1) (c. T. i K.) w 26/400 częściach z dobrodziejstwem inwentarza, wnuki spadkodawcy R. R. (1)

(c. T. i D.) i S. M. (s. T. i D.) po 24/800 części z dobrodziejstwem inwentarza, wnuki spadkodawcy D. B. (c. L. i T.) i I. M. (c. L. i T.) po 26/800 części z dobrodziejstwem inwentarza oraz prawnuk spadkodawcy B. P. (s. J. R.) w 26/800 częściach z dobrodziejstwem inwentarza oraz prawnuki spadkodawcy K. P. (c. P. i W.) i P. P. (1) (s. P. i W.) po 26/1600 częściach z dobrodziejstwem inwentarza.

W przedmiotowej sprawie postanowieniem z dnia 10 czerwca 2019 r. Referendarz Sądowy w Sądzie Rejonowym w Kwidzynie ustanowił wnioskodawczyni pełnomocnika z urzędu. Na rozprawie w dniu 17 czerwca 2020 r. pełnomocnik wniósł o przyznanie wynagrodzenia ponieważ pomoc prawna nie została opłacona. Zgodnie z § 3 i, 4 oraz 12 pkt 2 Sąd przyznał wynagrodzenie pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu wnioskodawczyni B. K. (1) – radcy prawnemu T. S. w wysokości 442,80 zł wraz z podatkiem VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu.

Zgodnie zasadą określona w z art. 520 § 1 k.p.c. każdy z uczestników postępowania pokrywa koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie. Wnioskodawczyni B. K. (1) postanowieniem z dnia 28 października 2019r. Referendarza Sądowego w Sądzie Rejonowym w Kwidzynie zwolniona została z zaliczki na biegłego ponad kwotę 600,00 zł. Koszty związane z opracowaniem opinii przez biegłego sądowego wyniosły łącznie 2.082,29 zł (k. 115 akt i k. 113 akt), dlatego też ponad kwotę 600,00 zł Sąd przejął na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Kwidzynie nie pokryte wydatki przez uczestników.

Wnioskodawczyni B. K. (1) wniosła apelację od powyższego postanowienia, zarzucając mu naruszenie prawa procesowego art. 635 § 1 k.p.c. w zw. z art. 636 § 5 k.p.c., polegające na ich niezastosowaniu i całkowitym pominięciu wniosku o zabezpieczenie spadku złożonego przez wnioskodawczynię, a także naruszenie prawa materialnego art. 948 k.c. w zw. z art. 961 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na odczytaniu treści testamentu w sposób sprzeczny z regułami wykładni ostatniej woli spadkodawcy, co w konsekwencji doprowadziło do zaniechania właściwego urzeczywistnienia tej woli i wydaniem błędnego rozstrzygnięcia w sprawie nabycia spadku.

W uzasadnieniu apelacji wnioskodawczyni podniosła, że ustalony w niniejszej sprawie stan faktyczny potwierdza, że w chwili sporządzenia przez spadkodawcę testamentu spadek zawierał się w zasadzie w nieruchomości, której wartość wyczerpywała 98 % ustalonej w postępowaniu masy spadkowej. Zdaniem wnioskodawczyni ustalony w sprawie stan faktyczny oraz obowiązujące przepisy prawa materialnego jednoznacznie wskazują, że do całości spadku na podstawie testamentu powołana powinna zostać wnioskodawczyni, co urzeczywistniałoby wolę spadkodawcy w pełnym zakresie. Wnioskodawczyni wskazała również, że Sąd I instancji, pomimo oświadczenia pełnomocnika na rozprawie w dniu 17 czerwca 2020 r., iż ten wykonuje zawód w stosunku pracy błędnie ustalił koszty udzielonej pomocy prawnej z urzędu. Pełnomocnik wnioskodawczyni wykonuje zawód radcy prawnego w stosunku pracy, co powoduje, że wynagrodzenie to powinno zostać zakwalifikowane do źródła przychodów z działalności wykonywanej osobiście w rozumieniu art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, w związku z czym to Sąd jako płatnik powinien potrącić należną zaliczkę na podatek dochodowy.

W związku z powyższym wnioskodawczyni wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia w taki sposób, aby do całości spadku powołana została wnioskodawczyni, a także o zmianę rozstrzygnięcia w zakresie przyznania na rzecz pełnomocnika wnioskodawczyni wynagrodzenia z tytułu nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu w ten sposób, że wynagrodzenie to będzie przyznane bez podatku VAT, o zasądzenie od uczestników na rzecz wnioskodawczyni kosztów postępowania oraz o przyznanie pełnomocnikowi wnioskodawczyni wynagrodzenia z tytułu nieuiszczonej pomocy prawnej z urzędu. Ewentualnie wnioskodawczyni wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji.

Uczestnicy D. B., I. M., S. M., B. P., K. P., P. P. (1) i R. R. (1) w odpowiedzi na apelację wniosli o jej oddalenie w całości.

Sąd Okręgowy w Gdańsku Wydział XVI Cywilny Odwoławczy postanowieniem z dnia 17 listopada 2020 r., sygn. akt XVI Ca 802/20 uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Kwidzynie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego.

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy wskazał, że apelacja kwestionująca zaskarżone orzeczenie była zasadna. W ocenie Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie zachodziły podstawy do uchylenia zaskarżonego postanowienia z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy oraz z uwagi na potencjalną konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Rozpoznając sprawę ponownie Sąd Rejonowy winien przede wszystkim przeprowadzić postępowanie dowodowe celem ustalenia, czy w dacie sporządzenia testamentu spadkodawca zaliczał do swego majątku także odszkodowanie za mienie pozostawione zagranicą lub ekspektatywę jego otrzymania. W zależności od wyniku postępowania w tym zakresie rzeczą Sądu będzie też dokonanie ostatecznej oceny, czy zawarte w testamencie rozporządzenie nieruchomością wyczerpywało prawie cały spadek oraz orzeczenie w związku z tym o kręgu spadkobierców i podstawach dziedziczenia.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd ustalił i zważył, co następuje:

Ustalenia Sądu I instancji dotyczące czasu i miejsca zgonu spadkodawcy T. B., kręgu spadkobierców oraz okoliczności sporządzenia testamentu i jego treść nie zostały zakwestionowane przez Sąd Okręgowy, wobec czego nie istnieje potrzeba przedstawiania ich ponownie.

Po przeprowadzeniu uzupełniającego postępowania dowodowego Sąd ustalił, że Wojewoda (...) decyzją częściową nr 1 z dnia 8 maja 2018 r., sygnatura (...) potwierdził T. B. prawo do rekompensaty z tytułu pozostawienia przez K. B. (2) (ojca spadkodawcy) nieruchomości w K. przy ul. (...) na terenie dawnego województwa (...). Wojewoda (...) orzekł również, że T. B. zgodnie z udziałami spadkowymi przysługuje rekompensata w kwocie 24.634,66 zł. Realizacja rekompensaty miała nastąpić w formie wypłaty świadczenia pieniężnego ze środków Funduszu Rekompensacyjnego na wskazany numer rachunku bankowego.

Wyżej wskazana decyzja została wydana w wyniku rozpoznania wniosków spadkodawcy oraz jego siostry O. L., które wpłynęły do Wojewody (...) w dniu 24 marca 2009 r. i stała się ostateczna z dniem 29 maja 2018 r.

Bank (...) w wykonaniu powyższej decyzji w dniu 25 lipca 2018 r. dokonał wypłaty zwaloryzowanego świadczenia pieniężnego w wysokości 24.659,29 zł w formie przelewu bankowego na rachunek bankowy numer (...). Kwota ta uwzględniała wartość zrealizowanego prawa do rekompensaty w wysokości 24.634,66 zł.

/dowód: decyzja częściowa nr 1 – k. 237 – 238, 242 – 243, pismo Banku (...) z dnia 25 lipca 2018 r. – k. 239, podanie spadkodawcy T. B. z dnia 10.03.2009 r. – k. 244/

T. B. rozważał różne możliwości wykorzystania środków pieniężnych otrzymanych tytułem rekompensaty, na przykład przeprowadzenie remontu domu bądź rozdysponowanie pieniędzy pomiędzy swoje wnuki.

/dowód: zeznania wnioskodawczyni B. K. (1) – k. 248v -249, zeznania uczestniczki D. B. – k. 249 – 249v, zeznania uczestniczki R. R. (1) – k. 249 – 250/

Wartość wchodzącej w skład spadku po T. B. nieruchomości położonej w M. przy ul. (...) zabudowanej budynkiem mieszkalnym i budynkiem gospodarczym dla której Sąd Rejonowy w Kwidzynie VIII Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Sztumie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...) na dzień sporządzenia testamentu, tj. 01 czerwca 2018 r. wynosiła 77.000 zł, natomiast na dzień śmierci spadkodawcy, tj. 05 stycznia 2019 r. – 80.000 zł.

Wartość wchodzącego w skład spadku samochodu osobowego marki F. (...) rok produkcji 1999 r. o numerze rejestracyjnym (...) na dzień 01 czerwca 2018 r. wynosiła 2.000 zł, natomiast na dzień 05 stycznia 2019 r. 1.900 zł.

/dowód: opinia biegłego sądowego w zakresie szacowania nieruchomości oraz w zakresie szacowania ruchomości K. Ł. – k. 264 – 278/

Wyżej przedstawione okoliczności faktyczne Sąd ustalił na podstawie dokumentu urzędowego w postaci decyzji częściowej nr 1 Wojewody (...) z dnia 8 maja 2018 r., sygnatura (...), a także dokumentów prywatnych, tj. wniosku spadkodawcy wszczynającego postępowanie oraz zaświadczenia Banku (...) o wypłacie rekompensaty. Dokumenty te nie były kwestionowane przez strony postępowania. Sąd również nie znalazł podstaw, aby odmówić im wiarygodności.

Pełen walor dowodowy Sąd przyznał również zeznaniom wnioskodawczyni B. K. (1) oraz uczestniczek D. B. i R. R. (1). Osoby te zeznały na okoliczność swoich relacji ze spadkodawcą oraz jego wypowiedzi dotyczących planów wykorzystania środków finansowych uzyskanych z rekompensaty za mienie pozostawione za granicą.

Niewiele do sprawy wniosły natomiast zeznania uczestników I. M., K. P. i B. P., którzy nie rozmawiali ze spadkodawcą na temat postępowania rekompensacyjnego.

Ponadto Sąd uznał za w pełni wiarygodną opinię biegłego sądowego w zakresie szacowania nieruchomości oraz w zakresie szacowania ruchomości K. Ł.. Opinia ta została przygotowana przez osobę dysponującą odpowiednim wykształceniem, kwalifikacjami i doświadczeniem zawodowym, a zawarte w niej wnioski są logiczne i należyście umotywowane. Ponadto wnioskodawczyni ani uczestnicy nie wnieśli zarzutów do przedmiotowej opinii, co oznacza, że nie kwestionowali jej treści.

Zgodnie z art. 926 § 1 i § 2 k.c. powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu. Dziedziczenie ustawowe co do całości spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy albo gdy żadna z osób, które powołał, nie chce lub nie może być spadkobiercą.

Zgodnie natomiast z art. 959 k.c. spadkodawca może powołać do całości lub części spadku jedną lub kilka osób. Jednakże jeżeli spadkodawca przeznaczył oznaczonej osobie w testamencie poszczególne przedmioty majątkowe, które wyczerpują prawie cały spadek, osobę tę poczytuje się w razie wątpliwości nie za zapisobiercę, lecz za spadkobiercę powołanego do całego spadku (art. 961 zd. 1 k.c.)

Artykuł 961 k.c. to przepis wyjątkowy. Norma w nim zakodowana ma bardzo rozbudowaną hipotezę – musi spełnić się wiele przesłanek, aby przepis ten znalazł zastosowanie. Przesłankami tymi są:

- sporządzenie ważnego testamentu;
- przeznaczenie w testamencie poszczególnych przedmiotów oznaczonej osobie;
- wyczerpanie przez dyspozycje spadkodawcy prawie całego spadku;
- trudności z interpretacją ostatniej woli zmarłego (co do tego, czy chciał ustanowić zapisy).

W praktyce orzeczniczej najwięcej wątpliwości dotyczy przesłanki wyczerpania prawie całego spadku przez dyspozycje testatora. Szczególnie starannego zbadania wymagają wówczas następujące okoliczności:

- rozmiar majątku spadkowego nieobjęty dyspozycjami testatora;

- chwila właściwa dla oceny, czy dyspozycje wyczerpały prawie cały spadek;
- kwestia dyspozycji dotyczących przedmiotów i praw niewchodzących do majątku spadkodawcy.

Zauważyć należy, że określenie „prawie” ma charakter ocenny, a ustawodawca nie sformułował żadnych kryteriów, które mogłyby zostać zastosowane do ustalenia, czy przepis ten znajdzie zastosowanie. Najbardziej neutralne jest kryterium wartościowe, zgodnie z którym należy porównać wartość przedmiotów majątkowych wchodzących w skład spadku, które zostały objęte przez dyspozycje spadkodawcy, z wartością przedmiotów nierozdysponowanych. Sąd rozpoznający niniejszą sprawę dokonując oceny testamentu T. B. z dnia 01 czerwca 2018 r. zastosował właśnie kryterium wartościowe.

Zgodnie z ustaleniami dokonanymi przez Sąd w toku niniejszego postępowania w dniu 01 czerwca 2018 r. spadkodawca T. B. posiadał następujące składniki majątkowe:

- nieruchomość położona w M. przy ul. (...) składająca się z działki o numerze ewidencyjnym (...) o powierzchni (...) ha zabudowana budynkiem mieszkalnym i budynkiem gospodarczym dla której Sąd Rejonowy w Kwidzynie VIII Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Sztumie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...) o łącznej wartości 77.000 zł,
- samochód osobowy marki F. (...) rok produkcji 1999 r. o numerze rejestracyjnym (...) o wartości 2.000 zł;
- środki pieniężne w wysokości 1.804,00 zł, zgromadzone na rachunku bankowym o numerze (...);
- wierzytelność o wypłatę kwoty 24.634,66 zł, przysługująca od Skarbu Państwa z tytułu rekompensaty za pozostawienie przez K. B. (2) (ojca spadkodawcy) nieruchomości na terenie dawnego województwa (...).

Łączna wartość majątku spadkodawcy wynosiła zatem wówczas 105.438,66 zł.

Podkreślić należy, że okolicznością decydującą o zaliczeniu w skład majątku również wierzytelności o wypłatę rekompensaty jest fakt, że ma ona swoje źródło w decyzji częściowej nr 1 Wojewody (...) z dnia 8 maja 2018 r., sygnatura (...), która stała się ostateczna z dniem 29 maja 2018 r., a zatem przed dniem sporządzenia testamentu. Wynika to z urzędowej adnotacji na odpisie decyzji (k. 243 verte). Oznacza to, że odpowiednio wcześniej odpis decyzji został doręczony spadkodawcy, który nie wniósł od tej decyzji odwołania. Na dzień 01 czerwca 2018 r. treść przedmiotowej decyzji była spadkodawcy znana, a jej rozstrzygnięcie przez niego niekwestionowane.

Przekazanie kwoty rekompensaty na rachunek bankowy spadkodawcy oznaczało jedynie zmianę przedmiotowej wierzytelności w ten sposób, że obowiązany do jej zaspokojenia w miejsce Skarbu Państwa stał się bank, z którym spadkodawca miał zawartą umowę rachunku bankowego. Postanowienia każdej umowy rachunku bankowego co do zasady kreują bowiem wierzytelność o wypłatę zgromadzonych środków finansowych, obciążającą bank względem posiadacza rachunku.

Wobec powyższego uznać należy, że w testamencie z dnia 01 czerwca 2018 r. T. B. zawarł rozrządzenie nieruchomością, która jako składnik majątkowy stanowiła 73,02 % całej masy majątkowej (77.000 zł/105.438,66 zł x 100 %).

W ocenie Sądu pominięcie w testamencie składników majątkowych stanowiących 26,98 % całości majątku pozwala ocenić, że wartość pominiętych w rozporządzeniu w ostatniej woli spadkodawcy aktywów majątkowych nie była znikoma w relacji do majątku objętego testamentem, który nie wyczerpywał prawie całego spadku. W tym stanie rzeczy brak było podstaw do zastosowania art. 961 k.c., lecz należało zastosować do dziedziczenia po spadkodawcy przepisy o dziedziczeniu ustawowym. Tożsame stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 3 listopada 2004 r., sygn. akt III CK 472/03.

Z kolei w postanowieniu z dnia 29 listopada 1977 r., sygn. akt III CRN 291/77 Sąd Najwyższy orzekł, że w wypadku, gdy spadkodawca przeznaczył oznaczonej osobie w testamencie jedynie poszczególne przedmioty majątkowe wchodzące

w skład spadku, to jeżeli przedmioty te nie wyczerpują prawie całego spadku, do jego dziedziczenia powołani są spadkobiercy ustawowi (art. 931 i nast. k.c.), którzy jedynie zobowiązani są do wydania zapisu osobie wskazanej w testamencie (art. 968 i nast. k.c.)

W związku z powyższym Sąd mając na uwadze analizę oświadczeń spadkowych dokonaną podczas pierwotnego rozpoznania niniejszej sprawy stwierdził, że spadek po T. B. (s. K. i P.) zmarłym dnia 05 stycznia 2019 r. w M., którego miejscem stałego pobytu była miejscowość M. na podstawie ustawy nabyli: córka spadkodawcy B. K. (1) (c. T. i K.) w 4/16 częściach z dobrodziejstwem inwentarza, wnuki spadkodawcy R. R. (1) (c. T. i D.), S. M. (s. T. i D.), D. B. (c. L. i T.) i I. M. (c. L. i T.) po 2/16 części z dobrodziejstwem inwentarza, prawnuk spadkodawcy B. P. (s. J. R.) w 2/16 częściach z dobrodziejstwem inwentarza oraz prawnuki spadkodawcy K. P.(c. P. i W.) i P. P. (1) (s. P. i W.) po 1/16 części z dobrodziejstwem inwentarza, o czym orzeczono w punkcie I.

W punkcie II Sąd zgodnie z art. 520 § 1 k.p.c. ustalił, że każdy z uczestników ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

W punkcie III Sąd na podstawie § 12 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (tekst ujednolicony Dz.U. z 2019 r., poz. 68) przyznał wynagrodzenie pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu wnioskodawczyni B. K. (1) – radcy prawnemu T. S. w wysokości 360,00 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu. Ustalając stawkę wynagrodzenia Sąd miał na uwadze, że przedmiotem postępowania było między innymi badanie testamentu, a także fakt, że pełnomocnik wnioskodawczyni wykonuje zawód radcy prawnego w stosunku pracy.

Sąd na podstawie § 16 ust. 1 pkt 1 ww. Rozporządzenia przyznał pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu wnioskodawczyni B. K. (1) – radcy prawnemu T. S. również kwotę 180,00 zł (360 zł x 50 %) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym, o czym orzeczono w punkcie IV.

W punkcie V Sąd przejął na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Kwidzynie niepokryte wydatki przez uczestników.

sędzia Danuta Kozikowska